

УДК 341:341.9;347:347.4

Віктор КАЛАКУРА, канд. юрид. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-8229-5222

e-mail: vik.kalakura@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Олександр ЛОХМАТОВ, студ.

ORCID ID: 0009-0004-9271-1324

e-mail: alexandr.lokhmatov@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

НОРМАТИВНІ ТА СУДОВІ АСПЕКТИ ВІДСТУПЛЕННЯ ПРАВА ВИМОГИ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Вступ. Статтю присвячено вивченню особливостей інституту відступлення права вимоги (цесії) в законодавстві України та зарубіжних країн. Актуальність дослідження інституту відступлення права вимоги (цесії) у цивільних правовідносинах характеризується тим, що перехід прав кредитора – складне правове явище в різних юрисдикціях. Крім того, невід'ємною частиною дослідження є практичний аспект застосування інституту цесії українськими й іноземними судами. Ключову дослідницьку увагу приділено питанням уніфікації норм про відступлення права вимоги в міжнародних актах, таких як Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг 1988 р., Конвенції ООН про відступлення дебіторської заборгованості в міжнародній торгівлі 2001 р. та ін. Розглянуто проблематику трансформації конструкції відступлення права вимоги (цесії) у випадку переведення заставлених суб'єктивних цивільних прав за рішенням суду.

Методи. Було використано такі методи: аналітичний, компаративний, ретроспективний, історичного аналізу, узагальнення, порівняльно-правовий.

Результати. Відступлення права вимоги (цесія) – один з об'єктів цивільних правовідносин, що є засобом задоволення різноманітних інтересів суб'єктів цивільного права. Сенс цього права полягає у переході права вимоги від первісного кредитора (цедента) до нового кредитора (цесіонарія) на підставі правочину. Проте не всі права вимоги можуть бути передані іншим суб'єктам. Цивільне законодавство України, зокрема Господарський і Цивільний кодекси, містять відповідні норми про відступлення права вимоги. У багатьох зарубіжних системах права існує схожий механізм відступлення права вимоги, але конкретні вимоги мають унікальний характер.

Висновки. Виклики сучасного цивільного права вимагають не тільки полегшення використання відступлення права вимоги та заснованих на ньому конструкцій, а й розширення спектра вимог, що можуть бути предметом відступлення, усунення зайвих обмежень, що ускладнюють використання цесії для залучення фінансування, а також підвищення визначеності в питаннях ієрархії прав заявників відступленої вимоги, що конкурують. У зв'язку з розвитком ринку факторингу і застосуванням інституту права вимоги в Україні, виникає необхідність детального дослідження проблем, пов'язаних з переходом прав кредитора до третіх осіб на національному та міжнародному рівнях.

Ключові слова: відступлення права вимоги, факторинг, зобов'язання, уніфікація, перехід прав кредитора до третіх осіб на національному та міжнародному рівнях.

Вступ

Відступлення права вимоги (цесія) – один з об'єктів цивільних правовідносин, який є засобом задоволення різноманітних інтересів суб'єктів цивільного права. Сенс цього права полягає в переході права вимоги від первісного кредитора (цедента) до нового кредитора (цесіонарія) на підставі правочину, тобто передання права вимоги від одного суб'єкта до іншого. Актуальність дослідження інституту відступлення права вимоги (цесії) у цивільних правовідносинах характеризується тим, що перехід прав кредитора являє собою складне правове явище у різних юрисдикціях. Виклики сучасного цивільного права вимагають не тільки полегшити використання відступлення права вимоги та заснованих на ньому конструкцій, а й розширити спектр вимог, що можуть бути предметом відступлення, усунути зайві обмеження, що ускладнюють використання цесії для залучення фінансування, а також підвищити визначеність у питаннях ієрархії прав конкуруючих заявників відступленої вимоги. У зв'язку з розвитком ринку факторингу і застосуванням інституту права вимоги в Україні, виникає необхідність детального дослідження проблем, пов'язаних з переходом прав кредитора до третіх осіб на національному та міжнародному рівнях.

Метою статті є дослідження теоретичних основ відступлення права вимоги у законодавстві України та зарубіжних країн, їхня подальша реалізація на практиці; виокремлення проблем, що виникають унаслідок реалізації відступлення права вимоги та пропозиції щодо їхнього розв'язання.

Методи

У дослідженні використовували аналітичний, компаративний та ретроспективний методи, метод історичного аналізу, узагальнення та порівняльно-правовий метод.

Результати

Відступлення права вимоги в праві України та зарубіжному праві. Історія розвитку інституту відступлення права вимоги. Відступлення права вимоги в римському праві. Інститут відступлення права вимоги (цесії) в сучасному його розумінні походить з імператорського періоду Давнього Риму. Давньоримське договірне зобов'язання мало виключно особистий характер, стосувалося лише тих осіб, які його уклали. Це був персональний зв'язок між кредитором і боржником, який не поширювався на третіх осіб.

У римському приватному праві відступлення права вимоги (цесія) вважали договірним переданням права вимоги кредитора. За принципом римського права, ніхто не може перенести більше прав на іншого, ніж він має сам.

Раніше зобов'язання було невідчужуваним, унаслідок чого заміни його сторін не допускали. Кредитор не міг передати свої права, а боржник не міг перевести свої зобов'язки на інших осіб, оскільки права й обов'язки, встановлені зобов'язанням, не стосувалися третіх осіб, які не брали участі в ньому (Підпригора, 2001). Проте надалі дедалі гостріше почали відчувати потребу в більш гнучкому підході до розв'язання цього питання. Оскільки заміна осіб у зобов'язанні за життя кредитора і боржника тривалий час тоді формально не

© Калакура Віктор, Лохматов Олександр, 2023

допускалася, це вимагало пошуків нових юридичних засобів обходу архаїчних положень тогочасного римського цивільного права.

З плином часу в римському праві почали застосовувати так звану новацію (оновлення зобов'язання), на підставі якої кредитор міг передати своє право вимоги іншій особі. Зі згоди боржника, наприклад, кредитор міг укласти новий договір із третьою особою, за яким він мав намір передати своє право вимоги із тим самим змістом, що був основою виникнення першого зобов'язання. Отже, цей договір скасовував минулі домовленості, встановлюючи зобов'язально-правові відносини між тим самим боржником і новим кредитором.

Водночас новація погашала наявне зобов'язання і створювала нове за умов, що:

- нову угоду укладали саме із цією метою – "погасити" попереднє зобов'язання;
- у новому зобов'язанні з'являється новий елемент порівняно з попереднім зобов'язанням (змінювали сторону в зобов'язанні – кредитора) (Підпригора, & Харитонов, 2006).

Проте заміна кредитора в зобов'язанні у такий спосіб мала багато незручностей. По-перше, заміна була ускладнена з погляду юридичної техніки і не задовольняла потреби торгового обігу на той час. По-друге, для новації вимагали згоду боржника, якої він міг не надати з особистих причин. По-третє, укладання нового договору не лише скасовувало колишню домовленість сторін, але й припиняло дію тих чи інших правових способів забезпечення належного виконання первісного договірного зобов'язання, встановлених для нього, унаслідок чого істотно ускладнювалося становище нового кредитора, що вступив у правовідносини.

Для належної реалізації цього права римські юристи з часом замість новації почали застосовувати досконалішу юридичну форму заміни кредитора, а згодом і боржника, у договірному зобов'язанні.

З метою поширення формулярного процесу, що допускав ведення судових спорів через представника, набула поширення нова форма передання зобов'язання, яка, урешті, отримала назву "cessio" ("активна цесія", "поступка правом вимоги") (Пухан, & Поленак-Акимовская, 1999).

Відступлення права вимоги перетворилося на окремих спосіб передання права від кредитора до іншої особи в пізньоримському приватному праві. Цей спосіб набув популярності завдяки тому, що він не потребував дозволу боржника, що було перевагою цесії над новацією. Про заміну кредитора потрібно було лише належним чином повідомити боржника.

Ще однією перевагою відступлення права вимоги було те, що воно зберігало механізми забезпечення належного виконання зобов'язання, які існували раніше. Як наслідок, під час переходу права вимоги до нового кредитора (цесіонарія) передавали і механізми забезпечення договірного зобов'язання, які вже були встановлені за попереднім договором.

Підставою для укладання договору про відступлення права вимоги могла бути одна із трьох можливих підстав: а) одностороннє волевиявлення кредитора, б) судове рішення, або в) припис закону (Франчози, 2004).

Проте відступлення права вимоги не допускалося, якщо: а) вимога мала суто особистісний характер, б) існував спір щодо наявності підстав вимоги кредитора, в) вимогу передавали на користь особи з більшим впливом.

Крім права відступлення права вимоги, дозволялося також переведення боргу на іншу особу, оскільки особа боржника має вирішальне значення під час переведення боргу на іншу особу, на відміну від відступлення права вимоги в зобов'язанні, де вона інколи не має значення. Це пов'язано з тим, що, вступаючи в зобов'язання, кредитор повинен бути впевненим, що воно буде виконано, а переведення боргу допускається лише за згодою кредитора.

Переведення боргу відбувалося шляхом новації, описаної вище, або шляхом укладання нового договору між кредитором і новим боржником, що припиняв дію попереднього договору між кредитором і старим боржником та встановлював нові договірні відносини. Передумовою переведення боргу встановлювали добровільне прийняття на себе зобов'язання іншої особи. Оскільки переведення боргу зумовлює забезпечення виконання зобов'язання, його іноді оформлювали як заставу або поруку (Підпригора, & Харитонов, 2006).

Незавбаром згадані способи були імплементовані в нормативно-правові акти інших країн, наприклад, Цивільний кодекс Франції 1804 р. (ст. 1689–1701), що зберігає чинність і нині з деякими правками (Гражданский кодекс Наполеона..., 2006). Вплив римського права також можна помітити й у німецькому Цивільному кодексі 1896 р. У параграфах 398–413 та 414–419, наприклад, на засадах римського приватного права детально регламентуються відступлення права вимоги та переведення боргу (Жалинский, & Рерихт, 2001).

Важливо розуміти, що здобутки римського права прямо вплинули на розвиток сучасного цивільного права України загалом, зокрема й інституту цесії. Це помітно в нормах Цивільного кодексу УРСР 1963 р. У гл. 17 кодексу регламентується "уступка вимоги і переведення боргу". Вона зберігала традиційне уявлення про цей інститут: первинний кредитор (цедент) перестає бути учасником зобов'язання, а замість нього в зобов'язання вступає нова особа (цесіонарій). У Цивільному кодексі України 2003 р. питанням заміни осіб у зобов'язаннях присвячено ліву частку норм гл. 47.

У звичному розумінні права вимоги, у разі переходу права вимоги від цедента до цесіонарія необхідно враховувати, що предметом зобов'язання є певний різновид права – права вимоги майнового характеру. З метою захисту своїх майнових прав первісний кредитор застосовує не речово-правові способи захисту своїх прав, оскільки з моменту переходу права вимоги від цедента до цесіонарія право власності чи інше речове право у нього не виникає. У цесіонарія не виникатиме право власності чи інше речове право, окрім права розпоряджатися правом вимоги.

Сучасне українське цивільне право має римський підхід до визначення відступлення права вимоги. Цивільний кодекс України (далі – ЦК) у ст. 512 закріплює положення про те, що однією з підстав заміни кредитора у зобов'язанні є передання кредитором своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги).

Відступлення права вимоги у праві зарубіжних країн. У зарубіжних країнах досить ґрунтовно переглядають положення національного права в галузі регулювання зобов'язальних відносин, включно з відступленням права вимоги, а також доктринальні підходи до питань застосування цього інституту. Під час реформи зобов'язального права, проведеної у ФРН, наприклад, положення Німецького цивільного уложення (Bürgerliches Gesetzbuch) були істотно оновлені. У Франції сучасні підходи закріплені в нормах Валютно-

фінансового і Цивільного кодексів, а в США – у нормах Єдиного комерційного кодексу.

Правила та процедури відступлення права вимоги в праві зарубіжних країн можуть варіюватися залежно від країни та її юридичної системи. У США, наприклад, правила відступлення права вимоги регулюються місцевими та федеральним законодавством. У більшості випадків сторони мають укласти письмову угоду, щоб передати право вимоги. У Канаді відступлення права вимоги регулюється законами провінцій. У більшості провінцій передання права вимоги вимагає письмової угоди між сторонами.

Міжнародно-правова уніфікація матеріально-правових норм про відступлення права вимоги. Уніфікація норм про відступлення права вимоги в Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг 1988 р. Уніфікація норм права у сфері міжнародного факторингу полягає у розробленні позитивного правопорядку на міжнародному рівні у формі конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг 1988 р. з подальшим розробленням окремих положень, присвячених договору факторингу в межах національних законодавств. У 2006 р. Україна стала учасницею Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг 1988 р.

Сучасний стан розвитку міжнародних комерційних відносин характеризується поглибленням уніфікації правового регулювання транснаціональних факторингових операцій. Цей процес передбачає як підготовку та прийняття міжнародних конвенцій у сфері факторингу, так і розроблення міжнародними факторинговими асоціаціями актів приватноправової уніфікації.

Здобуття Україною незалежності й вихід на світовий ринок як самостійного гравця супроводжувалися економічними реформами та скасуванням адміністративно-правових бар'єрів участі національних суб'єктів підприємницької діяльності в міжнародній торгівлі. Розвиток ринкових відносин в Україні сприяв запозиченню інституту факторингу національним законодавцем.

З огляду на це перед вітчизняною правотворчою практикою стоїть завдання створення й імплементації норм, що регламентували б режим функціонування економічних агентів за нових умов і були витримані в дусі відповідності вимогам та напрацюванням міжнародного приватного права. Таке завдання набуває особливої актуальності в сучасних правових реаліях, адже Україна стала учасницею Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг 1988 р. Прийняття конвенції зумовлене відсутністю єдиного правового режиму проведення міжнародного факторингу. У цьому контексті наукове вивчення й осмислення міжнародного факторингу, як однієї з відносно нових форм взаємодії українських суб'єктів підприємництва з іноземними контрагентами, що недостатньою мірою врегульована в національному законодавстві, набуває особливої актуальності.

Під конвенційним розумінням "договору факторингу" розуміють договір, укладений між однією стороною (постачальником) й іншою стороною (фактором), відповідно до якого:

- постачальник відступає або може відступати фактору право грошової вимоги, що впливає з договорів купівлі-продажу товарів, укладених між постачальником і його покупцями (боржниками), крім договорів купівлі-продажу товарів, придбаних насамперед для їхнього особистого, сімейного або домашнього використання;
- фактор має виконувати щонайменше дві з таких функцій: 1) фінансування постачальника, включно з

наданням позики та здійсненням авансових платежів; 2) ведення обліку (головної бухгалтерської книги) щодо дебіторської заборгованості; 3) пред'явлення до сплати грошових вимог; 4) захист від несплат з боку боржників;

- боржники мають бути повідомлені про відступлення права грошової вимоги.

Завдяки Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг 1988 р. перелік послуг, що впливає на кваліфікацію відповідного зобов'язання як факторингу, має вичерпний характер, а отже, набув формально визначеного характеру (Конвенція УНІДРУА про міжнародний факторинг..., 2006).

Договір факторингу за своєю природою є різновидом оплатного договору. А надання фактором послуг постачальникові здійснюється на безповоротній основі. Останні не підлягають безпосередньому поверненню факторові. В обмін на надані послуги постачальник зобов'язаний передати фактору інші блага майнового характеру, а саме – права грошових вимог. Останні компенсують вартість наданих фактором послуг. З іншого боку, передання прав грошових вимог за договором факторингу передбачає відсутність заборгованості постачальника перед фактором (Тараба, 2007). З огляду на це договір міжнародного факторингу можна вважати різновидом приватноправових зобов'язань, що набуває окремої правової спеціалізації як на міжнародному, так і національному рівнях. До того ж, інститут факторингу пов'язаний з інститутом цесії, з якого перший перейняв характерну йому ознаку, – конструкцію переходу права вимоги за правочином, хоча вже з урахуванням власних особливостей факторингу.

Договір міжнародного факторингу належить до договорів про надання послуг. Послуги, що надаються фактором, споживаються постачальником під час їх надання (Внукова, 1998).

Основні положення Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг 1988 р. спрямовані на врегулювання конкретного зрізу факторингових відносин, що пов'язані з переданням права грошової вимоги. Проте порядок надання додаткових послуг, пов'язаних з відступленням права грошової вимоги, не врегульований положеннями Конвенції (Брагінський, & Вітрянський, 2006).

Правове регулювання відступлення права грошової вимоги передбачає можливість відступлення конкретного відокремленого правовідношення, а не всіх договірних зобов'язань, що оформлені первинним контрактом між боржником та первинним кредитором (Новоселова, 2004).

Відповідно до ст. 7 Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг 1988 р. можливість набуття фактором забезпечувальних прав, що випливають із договору купівлі-продажу товарів, включно з вигодою від будь-якого положення договору купівлі-продажу товарів, яке зберігає за постачальником його право власності на товар або передбачає право кредитора вступати у володіння власністю, запропонованою як гарантія (Конвенція УНІДРУА про міжнародний факторинг..., 2006).

Цесія за договором факторингу не має наслідком виведення попереднього кредитора з усього обсягу відносин, що виникають за умовами первинного контракту. Конвенційні норми втілюють інший підхід, ніж передбачено ст. 514 ЦК України (Цивільний кодекс України, 2024) та положеннями ст. 9 Принципів міжнародних комерційних договорів УНІДРУА. Останні орієнтовані на абсолютне правонаступництво щодо прав й обов'язків цедента під час проведення факторингових операцій.

Отже, цесяя за договором міжнародного факторингу має вузькоспеціалізований характер, що дає можливість говорити про її вже комерціалізований характер.

Зі змісту положень основних уніфікованих актів у сфері факторингу випливає, що положення конвенції не мали на меті здійснити універсальне відступлення права грошової вимоги. В останньому випадку фактор має виконати зобов'язання попереднього кредитора, що не реалізовані на момент відступлення права грошової вимоги. У разі відступлення права грошової вимоги, що виникне з іще неукладеного договору, на фактора покладався б обов'язок виконати зобов'язання постачальника за умовами договору, укладеного з боржником з моменту виникнення відповідних зобов'язань. Отже, фактор стає правонаступником лише в конкретному зрізі правовідносин між постачальником і боржником.

Положення конвенції УНІДРУА є дещо непослідовними в питаннях співвідношення факторингових відносин і визначення меж факторингових відносин та відносин, що виникають на підставі первинного договору (з якого виникає право грошової вимоги). Відповідно до положень ст. 3 конвенції, застосування відповідної конвенції можуть бути виключеними як сторонами договору факторингу, так і сторонами договору купівлі-продажу товарів щодо грошових вимог, що впливають тоді, коли фактор був письмово повідомлений про це виключення або після цього.

Відсутність чіткої диференціації щодо обсягу правовідносин, які мають урегулюватися договором факторингу, створює додаткові обмеження для третіх осіб, зокрема і фактора в частині вибору компетентного позитивного правопорядку. Подібний стан правового регулювання зумовлений тим, що під час підготовки Конвенції УНІДРУА про міжнародний факторинг невизначеним залишилось питання щодо можливості врегулювання її положеннями прав третіх осіб (Report on the contract ..., 1976).

Оскільки у процесі проведення факторингових операцій застосовують механізм цесії, а не новації, то не змінюється зміст системних зв'язків у попередньому правовідношенні, а лише замінюється кредитор, а сплата боргу для боржника є виконанням не факторингового зобов'язання, а зобов'язання, на підставі якого виникає право грошової вимоги. Фактор тут виконує функції первісного кредитора. З урахуванням цього, відносини між фактором і боржником виникають з моменту надсилання повідомлення про відступлення права грошової вимоги. Це сприяє розмежуванню контракту як різновиду юридичних фактів і як конкретного зобов'язального правовідношення, що безпідставно ототожнюються в науковій літературі.

Завдяки договору міжнародного факторингу оформлюють тристороннє зобов'язання, що характеризується обов'язком фінансового агента здійснити фінансування та надати додаткові фінансові послуги, а постачальник має відступити своє право грошової вимоги до боржника. При цьому один із трьох суб'єктів не бере участі в укладанні договору факторингу (Приходько, 2005).

Національно-правове регулювання відступлення права грошової вимоги передбачає слідування принципу "nemo dat quod non habet" (Токунова, 2012), тобто в буквальному сенсі слова, "ніхто не може віддати те, чого у нього немає". Це юридичне правило іноді ще називають правилом nemo dat. Воно стверджує, що купівля майна в особи, яка не має права власності на нього, також позбавляє покупця права власності.

Отже, встановлення в положеннях цивільного законодавства окремого правового регулювання для договорів "фінансування під відступлення права грошової вимоги" має важливе практичне значення, оскільки вітчизняне законодавство не пристосоване до вільного обороту грошових вимог. Зі свого боку, відступлення права грошової вимоги за умовами договору з іще не укладених на момент відступлення права грошової вимоги договорів спростовує твердження про багатосторонній характер договору міжнародного факторингу.

Уніфікація норм про відступлення права вимоги в Конвенції ООН про відступлення дебіторської заборгованості в міжнародній торгівлі 2001 р.

Уніфікація є загальною тенденцією правового регулювання міжнародних факторингових операцій. Однак відсутність єдиного уніфікованого правового режиму здійснення факторингових операцій і відсутність актуального правового регулювання факторингу сприяли зростанню питомої ваги квазіправових регуляторів цих правовідносин.

Конвенція ООН про відступлення дебіторської заборгованості в міжнародній торгівлі 2001 р. застосовується до угод (напр., до кредитування на основі активів, факторингу, форфейтингу, сек'юритизації, проектного фінансування), що мають основоположне значення для фінансування міжнародної торгівлі. Водночас невизначеність щодо змісту правового режиму, застосовного до відступлення дебіторської заборгованості, і щодо вибору такого режиму є перешкодою для розвитку міжнародної торгівлі.

Зазначена конвенція не ратифікована Україною станом на 2023 р. Її розроблення здійснювала Робоча група ЮНСІТРАЛ з питання міжнародної договірної практики з листопада 1995 р. по липень 2000 р., коли на 33-й сесії Асамблеї ООН № 56/8 (Nations, 2004) з міжнародного торговельного права було розглянуто підготовлений цією групою Аналітичний коментар до проекту Конвенції про відступлення дебіторської заборгованості, а також добірки зауважень урядів і міжнародних організацій за проектом цього документа.

З урахуванням положень преамбули конвенції, остання розроблялась з метою подолання невизначеності в питаннях правового регулювання міжнародного факторингу та була спрямована на створення єдиного правового режиму в сфері відступлення дебіторської заборгованості.

Розроблення Конвенції про відступлення дебіторської заборгованості в міжнародній торгівлі продемонструвало намір регуляції правопорядку і поповнення сфери правової регламентації факторингових відносин за наявності міжнародного елемента, а також за відсутності диференціацією факторингових операцій, що існують у договірній практиці.

Отже, положення конвенції передбачають поширення дії відповідного міжнародного документа на відносини, пов'язані з відступленням як міжнародної дебіторської заборгованості, так і відступленням дебіторської заборгованості. Зміст ст. 8 Конвенції передбачає можливість проведення операцій закритого факторингу (Брагінський, & Вітрянський, 2006).

Зміст конвенції коротко описано в пояснювальній записці Секретаріату ЮНСІТРАЛ із зазначеного документа. Якоюсь мірою документ можна вважати альтернативою Конвенції УНІДРУА 1988 р. Важливо, що п. 2 ст. 38 конвенції прямо встановлює її пріоритет над нормами останньої.

Конвенція усуває правові перешкоди для операцій із фінансування під дебіторську заборгованість, зокрема й за допомогою:

- визнання дійсності поступок майбутньої дебіторської заборгованості та позбавлення сили договірних обмежень на поступку дебіторської заборгованості;
- зміцнення визначеності з багатьох питань, таких як сила поступки у відносинах між цедентом та цесіонарієм, а також щодо боржника;
- роз'яснення щодо права, що застосовують до ключових питань, таких як пріоритет між вимогами, що конкурують;
- встановлення матеріально-правового режиму, що регулює пріоритет між вимогами, що конкурують, та який держави можуть прийняти на факультативній основі (Nations, 2004).

Стаття 1 Конвенції передбачає можливість проведення подальших відступлень права грошової вимоги. Так само Загальні правила міжнародного факторингу 2010 р. передбачають можливість перевідступлення експорт-фактором дебіторської заборгованості у випадку невиконання імпорту-фактором своїх зобов'язань за умовами договору.

Стаття 3 Конвенції ЮНСІТРАЛ 2001 р. вказує, що останню застосовують як до відступлення міжнародної дебіторської заборгованості, так і міжнародного відступлення дебіторської заборгованості. Відповідно до ст. 3 Конвенції ЮНСІТРАЛ 2001 р., дебіторська заборгованість є міжнародною, якщо на момент укладання початкового договору цедент і боржник перебувають у різних державах. Поступка є міжнародною, якщо в момент укладання договору поступки цедент і цесіонарій перебувають у різних державах. Отже, положення документа розширюють обсяг відносин, ускладнених іноземним елементом за суб'єктивним складом.

Можемо зробити висновок, що Конвенція про відступлення дебіторської заборгованості в міжнародній торгівлі 2001 р. усуває прогалину у правовому режимі проведення міжнародних факторингових операцій. Відповідно до ст. 3 конвенції, це поширюється на відступлення міжнародної дебіторської заборгованості (коли цедент і боржник перебувають на території різних держав) та міжнародне відступлення дебіторської заборгованості (коли цедент і цесіонарій перебувають на території різних держав) (Nations, 2004).

Уніфікація норм про відступлення права вимоги в Конвенції про міжнародні гарантії щодо рухомого обладнання 2001 р. Права вимоги в зазначеній конвенції зазвичай забезпечують іпотекою за іноземним правом (переважно англійським) і засобами захисту прав кредиторів, передбачених Конвенцією про міжнародні гарантії стосовно рухомого обладнання від 16 листопада 2001 р. та Протоколом з авіаційного обладнання (далі – Кейптаунська конвенція).

Проте внаслідок невпевненості іноземних кредиторів у можливості належного захисту своїх прав від порушень з боку боржника через механізми Конвенції та іноземною іпотекою, для зменшення можливих ризиків зазвичай авіаційне обладнання також передають в іпотеку за українським правом. Механізми захисту прав кредиторів за Кейптаунською конвенцією та за українським законодавством усе ще залишаються недослідженими в нашій країні.

Кейптаунська конвенція набрала чинності 1 березня 2006 р. Конвенція та Протокол ратифіковані Верховною

Радою України 6 червня 2012 р. і набрали чинності для нашої держави 1 листопада 2012 р.

Кейптаунська конвенція зменшує ризики фінансування авіаційної галузі шляхом створення уніфікованої системи захисту прав кредиторів. Причому для цілей конвенції термін *кредитор* має дуже широке значення і може серед іншого означати лізингодавця, продавця, іпотекодержателя авіаційного обладнання залежно від правочину. Для досягнення цієї мети конвенція створює ефективний міжнародний режим захисту інтересів кредитора за допомогою встановлення способів захисту порушених прав і створення міжнародної системи реєстрації гарантій кредиторів у Міжнародному реєстрі майнових прав на рухоме авіаційне обладнання. Міжнародний реєстр встановлює правила визначення пріоритетності гарантій кредиторів, а внесення до нього запису про правочин у жодному разі не впливає на реєстрацію авіаційного обладнання в національних реєстрах.

Відповідно до ст. 8–9 Конвенції у разі порушення боржником своїх зобов'язань кредитор на власний вибір може скористатися такими засобами захисту своїх прав (якщо вони передбачені у відповідному договорі):

- прийняти у володіння наданий йому в порядку забезпечення виконання зобов'язання об'єкт або встановити контроль за ним;
- продати або передати в лізинг будь-який такий об'єкт;
- інкасувати або отримати будь-які доходи або прибутки, які утворюються внаслідок управління таким об'єктом або його використання;
- звернутися до суду із проханням винести рішення, що санкціонує або наказує вчинення будь-якої з дій, зазначених вище;
- скористатися спеціальними засобами захисту прав у разі ініціювання процедури банкрутства проти боржника.

Стаття 181 Цивільного кодексу України передбачає, що режим нерухомої речі може бути поширений законом на повітряні судна. Відповідно до ст. 1 Закону України "Про іпотеку" від 5 липня 2012 р. № 5059-VI (далі – Закон про іпотеку) застава повітряних суден регулюється правилами, визначеними цим документом. Отже, для цілей застави Закон про іпотеку поширює режим нерухомої речі на авіаційні об'єкти. Зазначений закон також передбачає, що договір іпотеки підлягає нотаріальному посвідченню та державній реєстрації. Відповідно до цього закону, пріоритет права іпотекодержателя на задоволення забезпечених іпотекою вимог коштом предмета іпотеки щодоо зареєстрованих у встановленому законом порядку прав чи вимог інших осіб на передане в іпотеку нерухоме майно виникає з моменту державної реєстрації іпотеки. Зареєстровані права та вимоги на нерухоме майно підлягають задоволенню згідно з їхнім пріоритетом – у черговості їхньої державної реєстрації.

З огляду на національний досвід забезпечення прав кредиторів іпотекою, можна зробити такі висновки:

- застава авіаційного об'єкта здійснюється шляхом укладання договору іпотеки;
- для того, щоб іпотекодержатель мав пріоритет перед іншими кредиторами, договір іпотеки авіаційного об'єкта підлягає державній реєстрації в державному реєстрі об'єктів рухомого майна.

Через відсутність широкої практики застосування Кейптаунської конвенції наразі важко сказати, якому реєстру (Міжнародному чи національному) суди України надаватимуть пріоритет під час звернення стягнен-

ня на авіаційні об'єкти кредиторами (Захист прав кредиторів..., 2013).

Можливість цесії за наявності рішення суду про стягнення активу. Практика судів України щодо відступлення права вимоги. Основними покупцями кредитів є факторингові та колекторські компанії, банки та приватні інвестори. Відступлення права вимоги є однією з підстав заміни кредитора в зобов'язанні відповідно до ст. 512 Цивільного кодексу України. Значна кількість кредитних зобов'язань перед банківськими установами забезпечується зазвичай іпотекою, і в разі відступлення права вимоги за основним зобов'язанням до цесіонарія переходить і право вимоги за іпотекою.

Практика демонструє, що факторингова чи колекторська компанія здійснює відступлення права вимоги за раніше відступленим зобов'язанням, причому зобов'язання відступається частинами різним суб'єктам (Товариство з обмеженою відповідальністю "Фінансова компанія "Юнайтед" проти..., 2019). Таке дроблення (поділ) кредитного зобов'язання, забезпеченого іпотекою часто ставить боржника в дещо невігідне становище і створює для нього додаткові ризики. Зокрема, у разі повторного відступлення меншої частини зобов'язання третій особі з переданням під цю меншу частину ста відсотків забезпечення у вигляді іпотеки, вартість якої перевищує вартість усього відступленого зобов'язання, виникає ситуація, коли новий власник меншої частини звертає стягнення на об'єкт іпотеки, реалізуючи його зазвичай за мінімальною ціною, а інший кредитор у позовному провадженні отримує самостійну можливість стягнення незабезпеченої решти відступленого грошового зобов'язання. Наслідком таких дій для боржника може стати і втрата права на об'єкт іпотеки, коли більша частина боргу виявиться непогашеною, і додаткові витрати, яких він не мав би без дроблення зобов'язання.

Велика палата Верховного Суду у справі № 909/968/16 висловила позицію, що у ЦКУ проведено розмежування правочинів, предметом яких є відступлення права вимоги, а саме: правочинів із відступлення права вимоги (цесія) та договорів факторингу. Відмінність полягає в суб'єктному складі правочинів, предметі та меті укладання договору, обов'язковій оплатності договору факторингу, формі договору (Відкрите акціонерне товариство "Івано-Франківський птахокомбінат"..., 2019).

В. Пушай зазначає, що відступлення права вимоги (цесія) характеризується такими ознаками:

- є вольовим актом особи, якій належить суб'єктивне цивільне право вимоги;
- має правочинну природу, тобто здійснюється актом особи, якій належить відповідне право вимоги.

Водночас такий правочин є двостороннім, оскільки для його вчинення необхідне волевиявлення цесіонарія (Пушай, 2013).

Проте в сучасній національній практиці зустрічається примусовий підхід до питання відступлення права вимоги. Принцип "примусового стягнення" (відчуження без згоди), наприклад, використовують, зокрема, у положеннях Закону України "Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті" для позначення і переходу права власності на заставлене майно, без урахування волі його власника (Про мораторій на стягнення майна..., 2021).

Постає проблема, чи можна вважати переведення заставлених суб'єктивних цивільних прав боржника на

кредитора за рішенням суду примусовою цесією, або ж відбувається правонаступництво (п. 2 ч. 1 ст. 512 ЦК України) чи один з особливих випадків, не внесених у ч. 1 ст. 512 ЦК України, однак існування якого передбачено ч. 2 зазначеної статті.

У такому випадку відбувається сингулярне правонаступництво, оскільки набуття майнового права вимоги кредитором залежить від наявності відповідних прав у боржника, хоча волю останнього і не враховують у процесі здійсненні передання. Однак у цьому випадку необхідно звернути увагу на правові позиції, висловлені щодо цього вищими судовими інстанціями.

Верховний Суд України у своїй постанові від 11 грудня 2013 р. у справі № 6-124цс13 підтримав практику правозастосування, зокрема Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Суд виходив з того, що позивач, як іпотекодержатель, має право на підставі ч. 2 ст. 16 ЦК України, ст. 36, 37 Закону України "Про іпотеку" захистити свої майнові права, звернувшись до суду з позовом про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом визнання права власності на спірне майно, оскільки договорами іпотеки передбачено, що іпотекодержатель за своїм вибором звертає стягнення на предмет іпотеки одним із перерахованих у договорі способів, зокрема і шляхом передання іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки в рахунок виконання забезпечених іпотекою зобов'язань (Публічне акціонерне товариство "Укрсоцбанк" до Особа_18, 2013).

Вищий господарський суд України у своїй постанові від 16 грудня 2014 р. у справі № 39/5005/4527/2012 на підставі аналізу ч. 2 ст. 1, а також ст. 11 Закону України "Про заставу" прямо зазначив, що договір застави за своєю правовою природою є договором відчуження майна (Публічне акціонерне товариство "Дніпропетровський завод...", 2014). Цей висновок відображений і в інших судових рішеннях у контексті положень Закону України "Про заставу". В основу покладено тезу про те, що, власне, застава або іпотека є видом забезпечення виконання зобов'язання. Проте, якщо законом, умовами договору застави / задоволення вимог іпотекодержателя передбачено набуття заставодержателем (іпотекодержателем) права власності на предмет застави (іпотеку) як спосіб звернення стягнення на нього, то у такому разі виникнення визначених умовами відповідних договорів або застереження обставин, зокрема порушення заставодавцем (іпотекодавцем) своїх обов'язків за основним договором, спричиняє трансформацію договору застави з договору про забезпечення виконання основного зобов'язання в договір про відчуження.

Отже, звернення кредитором щодо стягнення на суб'єктивне цивільне право вимоги боржника в іншому зобов'язанні являє собою примусове відступлення права вимоги та є підґрунтям для розмежування добровільної і примусової цесії.

Практика іноземних країн. Якщо в українському законодавстві боржника не повідомляють письмово про заміну кредитора в зобов'язанні, і новий кредитор несе ризик несприятливих для нього наслідків (ст. 516 ЦК України), то у західно-правовій традиції регулювання відповідних суспільних відносин надає чинності цесії перед третіми особами лише під час повідомлення боржника про її здійснення або отримання від нього згоди на відступлення права вимоги (Годэмэ, 1948).

У такій ситуації боржник у зобов'язанні, до змісту якого входить відповідне суб'єктивне цивільне право вимоги, поінформований про весь ланцюжок переходів

права вимоги, а отже, обізнаний про суб'єкта, на користь якого здійснюється відступлення права вимоги. Такий підхід був виправданий лише посиленням гарантій забезпечення законних інтересів нового набувача права вимоги, який отримав відповідне право у другому або наступних процесах відступлення.

Дискусія і висновки

Відповідно до ст. 512–516 Цивільного кодексу України, кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою шляхом відступлення свого права вимоги за правочином. Правочин, яким передається право вимоги у зобов'язанні новому кредиторі, має вчинятися в тому самому порядку, що й правочин, на підставі якого виникло зобов'язання. Якщо інше не встановлено договором або законом, до нового кредитора переходять права первісного кредитора у зобов'язанні в повному обсязі та на умовах, що існували на момент переходу прав.

Інститут відступлення права вимоги, також відомий як цесія, дійсно походить із Давнього Риму. У римському праві ця практика вже давно використовувалася та була врегульованою, і вона відіграла важливу роль у римській юридичній системі.

Правила відступлення права вимоги (цесії) в різних зарубіжних країнах суттєво відрізняються і регулюються законами конкретної юрисдикції. Велика кількість країн вимагає письмової угоди для передання права вимоги, але вимоги щодо форми, процедури й інші правила можуть бути різними.

Зі свого боку, Кейптаунська конвенція, або ж Конвенція про міжнародні гарантії щодо рухомого обладнання, є важливим інструментом для стимулювання міжнародного фінансування рухомого майна і забезпечення прав й інтересів різних сторін, що беруть участь у таких операціях. Вона сприяє розвитку міжнародного комерційного обладнання та сприяє стабільності й упевненості в міжнародних фінансових операціях.

Понад 90 країн приєдналися до Конвенції УНІДРУА, що стала важливим інструментом для регулювання міжнародних договорів. Однак країни мають право ратифікувати чи не ратифікувати цю конвенцію, тому її можна не застосовувати в усіх міжнародних угодах купівлі-продажу.

Заслугує окремої уваги той факт, що в сучасній національній практиці зустрічаємо примусовий підхід до питання відступлення права вимоги. Ураховуючи це, виникає питання: чи можна вважати переведення заставлених суб'єктивних цивільних прав боржника на кредитора за рішенням суду примусовою цесією, або ж відбувається правонаступництво (п. 2 ч. 1 ст. 512 ЦК України) чи один з особливих випадків, не внесених у ч. 1 ст. 512 ЦК України, однак існування якого передбачається ч. 2 зазначеної статті.

Відповідно, відбувається сингулярне правонаступництво, оскільки набуття майнового права вимоги кредитором залежить від наявності відповідних прав у боржника, хоча волю останнього і не враховують під час здійснення передання. Однак необхідно враховувати правові позиції, висловлені щодо цього вищими судовими інстанціями.

Внесок авторів: Віктор Калакура – методологія, написання (перегляд і редагування); Олександр Лохматов – концептуалізація, написання (оригінальна чернетка).

Список використаних джерел

Брагинський, М. І., & Вітрянський, В. В. (2006). *Договірне право*. (Кн. 5). Т. 1. *Договори про позику, банківський кредит і факторинг. Договори, спрямовані на створення колективних утворень*. Статут.

Відкрите акціонерне товариство "Івано-Франківський птахокмбанат" проти Публічного акціонерного товариства "Мегабанк", Товариства з обмеженою відповідальністю "НІКІ", Велика Палата Верховного Суду, 11 вересня 2019, 909/968/16 (Україна).

Внукова, Н. М. (1998). *Основи факторингу*. Знання ККО.

Годэмэ, Е. (1948). *Общая теория обязательств* (И. Б. Новицкий, Пер.). Юрид. вид. М-ва юстиції СРСР.

Громадянський кодекс Наполеона (кодекс Наполеона). (2006). (В. Н. Захватаєв, Пер.; А. С. Довгерт, Отв. ред.). Истина.

Жалинський, А. Э., & Рерихт, А. А. (2001). *Введение в немецкое право*. Спарк.

Захист прав кредиторів при лізингу повітряних суден. (2013, 24 вересня). Блог Interlegal. <https://corporate.interlegal.com.ua/zahist-prav-kreditor-v-pri-l-zingu-po>

Конвенція УНІДРУА про міжнародний факторинг (Оттава, 28 травня 1988 року) (укр/рос), Конвенція Міжнародного інституту уніфікації приватного права (2006). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_210#Text Новоселова, Л. А. (2004). *Сделки уступки права (требования) в коммерческой практике. Факторинг*. Статут.

Підпригора, О. А. (2001). *Римське приватне право* (3-тє вид.). Видавничий Дім "Ін Юре".

Підпригора, О. А., & Харитонов, Є. О. (2006). *Римське право*. Юрінком Інтер.

Приходько, А. А. (2005). *Договор международного факторинга в международном частном праве* [Дисс. канд. юрид. наук : 12.00.03]. https://static.freereferats.ru_avtoreferats/01002869486.pdf?ver=4

Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті. (2021). Закон України № 1304-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1304-18#Text>

Публічне акціонерне товариство "Дніпропетровський завод з ремонту та будівництва пасажирських вагонів" проти Публічного акціонерного товариства "Банк Кредит Дніпро". (2014). Вищий господарський суд України, 16 грудня 2014, 39/5005/4527/2012 (Україна).

Публічне акціонерне товариство "Укрсоцбанк" до Особа_18. (2013). Судові палати у цивільних та господарських справах Верховного Суду України, 11 грудня 2013, 6-124ц13 (Україна).

Пушан, І., & Поленак-Акимовская, М. (1999). *Римское право* (В. А. Томсинов, Пер.). Зерцало.

Пушай, В. І. (2013). Проблемні аспекти здійснення заміни осіб у зобов'язаннях. *Форум права*, 3, 502–506.

Тараба, Н. В. (2007). *Зовнішньоекономічні угоди з комерційним фінансуванням* [Неопубл. дис. канд. юрид. наук]. КНУТШ.

Товариство з обмеженою відповідальністю "Фінансова компанія "Юнайтед" проти Вищого навчального закладу "Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна". (2019). Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду, 25 червня 2019, 910/6648/18 (Україна).

Токунова, А. В. (2012). Окремі питання щодо послуг, які надаються за договором факторингу. *Право України*, (6), 296–301.

Франчози, Дж. (2004). *Институционный курс римского права* (Л. Л. Кофанов, Отв. ред.). Статут.

Цивільний кодекс України. (2024). Кодекс України № 435-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Nations, U. (2004). *United Nations Convention on the Assignment of Receivables in International Trade*. United Nations.

Report on the contract of factoring prepared by the Secretariat. (1976). UNIDROIT – International Institute for the Unification of Private Law. <https://www.unidroit.org/english/documents/1976/study58/s-58-01-e.pdf>

References

Braginsky, M. I., & Vitryansky, V. V. (2006). *Contract law. (Book five). Vol. 1. Loan agreements, bank credit and factoring. Agreements aimed at creating collective entities*. Statut [in Ukrainian].

Civil Code of Ukraine. (2024). Code of Ukraine. No 435-IV [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Franchozzi, J. (2004). *Institutional Course of Roman Law* (L. L. Kofanov, Editor-in-Chief). Statut [in Russian].

Gaudeme, E. (1948). *The general theory of obligations* (I. B. Novitsky, Trans.). Ministry of Justice of the USSR [in Russian].

Limited Liability Company "United" v. Higher Educational Institution "Open International University of Human Development "Ukraine", Supreme Court as part of the panel of judges of the Cassation Commercial Court, June 25, 2019, 910/6648/18 (Ukraine) [in Ukrainian].

Napoleon's Civil Code (Napoleon's Code). (2006). (V. N. Zakhvataev, Trans.; A. S. Dovgert, Exec. ed.). Istina [in Russian].

Nations, U. (2004). *United Nations Convention on the Assignment of Receivables in International Trade*. United Nations.

Novoselova, L. A. (2004). *Transfer of rights (claims) transactions in commercial practice. Factoring*. Statut [in Russian].

On the moratorium on the recovery of property of Ukrainian citizens provided as security for loans in foreign currency. (2021). Law of Ukraine No. 1304-VII [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1304-18#Text>

Pidprihora, O. A. (2001). *Roman private law* (3rd ed.). "In Yure" Publishing House [in Ukrainian].

Podoprigora, O. A., & Kharitonov, E. O. (2006). *Roman law*. Yurinkom Inter [in Ukrainian].

Prikhodko, A. A. (2005). *International factoring agreement in private international law* [Author's Ref. for the application for a scientific degree of science and technology: 12.00.03] [in Russian]. <https://static.freereferats.ru/avtoreferats/01002869486.pdf?ver=4>

Protection of creditors' rights in aircraft leasing. (2013, September 24). Blog Interlegal [in Ukrainian]. <https://corporate.interlegal.com.ua/zahist-prav-kreditor-v-pri-l-zingu-po/>.

Public Joint-Stock Company "Dnipropetrovsk Passenger Car Repair and Construction Plant" v. Bank Credit Dnipro Public Joint-Stock Company. (2014). Higher Commercial Court of Ukraine, December 16, 2014, 39/5005/4527/2012 (Ukraine) [in Ukrainian].

Public Joint-Stock Company "Ivano-Frankivsk Poultry Factory" v. Public Joint-Stock Company "Megabank", Limited Liability Company "NIKI", Grand Chamber of the Supreme Court, September 11, 2019, 909/968/16 (Ukraine) [in Ukrainian].

Public Joint-stock company "Ukrasotsbank" to Person_18. (2013). Judicial Chambers in Civil and Commercial Cases of the Supreme Court of Ukraine, December 11, 2013, 6-124цц13 (Ukraine) [in Ukrainian].

Pukhan, I., & Polenak-Akimovskaya, M. (1999). *Roman law* (V. A. Tomsynov, Trans.). Zercalo [in Russian].

Pushai, V. I. (2013). Problematic aspects of replacing persons in obligations. *Forum prava*, 3, 502–506 [in Ukrainian].

Report on the contract of factoring prepared by the Secretariat. (1976). UNIDROIT – International Institute for the Unification of Private Law. <https://www.unidroit.org/english/documents/1976/study58/s-58-01-e.pdf>.

Taraba, N. V. (2007). *Foreign economic agreements with commercial financing* [Unpublished. thesis Ph.D. law sciences]. KNUTSH [in Ukrainian].

Tokunova, A. V. (2012). Other issues regarding the services provided under the factoring contract. *Law of Ukraine*, 6, 296–301 [in Ukrainian].

UNIDROIT Convention on International Factoring (Ottawa, May 28, 1988) (Ukrainian/Russian), Convention of the International Institute for the Unification of Private Law (2006) [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_210#Text

Vnukova, N. M. (1998). *Basics of factoring*. Znannya KKO [in Ukrainian].

Zhalinsky, A. E., & Roericht, A. A. (2001). *Introduction to German law*. Spark [in Russian].

Отримано редакцією журналу / Received: 04.12.23

Прорецензовано / Revised: 23.12.23

Схвалено до друку / Accepted: 23.01.24

Viktor KALAKURA, PhD, Assoc. Prof.

ORCID ID: 0000-0002-8229-5222

e-mail: vik.kalakura@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Oleksandr LOKHMATOV, Student

ORCID ID: 0009-0004-9271-1324

e-mail: alexandr.lokhmatov@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

REGULATORY AND JUDICIAL ASPECTS OF ASSIGNMENT OF THE RIGHT OF CLAIM IN THE LEGISLATION OF UKRAINE AND FOREIGN STATES

Background. *The article is dedicated to the study of the peculiarities of the institution of assignment of the right of claim (cession) in the legislation of Ukraine and foreign states. The relevance of the study of the institution of assignment of the right of claim (cession) in civil legal relations is characterized by the fact that the transfer of creditor's rights is a complex legal phenomenon in different jurisdictions. In addition, the practical aspect of the application of the institution of cession by Ukrainian and foreign courts is an integral part of the study. Key research attention has been paid to the issue of unification of norms on the assignment of the right of claim in international acts, such as the UNIDRUA Convention on International Factoring dated 1988, the UN Convention on the Assignment of Receivables in International Trade dated 2001, etc. The problem of transformation of the construction of the assignment of the right of claim (cession) in the case of the transfer of pledged subjective civil rights by a court decision is considered.*

Methods. *The following methods were used: analytical, comparative, retrospective, historical analysis, generalization, comparative legal.*

Results. *Assignment of the right of claim (cession) is one of the objects of civil legal relations, which serves as a mean of satisfying various interests of subjects of civil law. The meaning of this right lies in the transfer of the right of claim from the original creditor (assignor) to the new one (assignee) on the basis of the deal. However, not all claim rights can be transferred to other subjects. The civil legislation of Ukraine, in particular the Commercial and Civil Codes, contain relevant rules on the assignment of the right of claim. In many foreign legal systems, there is a similar mechanism for the assignment of the right of claim, but specific claims are of a unique nature.*

Conclusions. *The challenges of modern civil law require not only to facilitate the use of the assignment of the right of claim and the constructions based on it, but also to expand the range of claims that can be the subject of cession, to remove unnecessary restrictions that complicate the use of cession to attract financing, as well as to increase certainty in matters of the hierarchy of rights competing claimants of the assigned claim. In connection with the development of the factoring market and the application of the institution of the right of claim in Ukraine, there is a need for a detailed study of the problems related to the transfer of the creditor's rights to third parties at the national and international levels.*

Keywords: *assignment of the right of claim, factoring, obligations, unification, transfer of the creditor's rights to third parties at the national and international levels.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.